

Ochrona i bezpieczeństwo osób niepełnosprawnych w sytuacjach zagrożenia

Mgr Agnieszka Orzeszko – DOKTORANTKA KA KRAKÓW

Ur. 21.04.1988 roku w Kielcach. W 2007 – 2012 studia prawnicze na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Obecnie seminarzystka seminarium doktorskiego z prawa międzynarodowego na Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. 2013 – kurs pedagogiczny dla czynnych zawodowo nauczycieli. 2014 kurs kwalifikacyjny: Organizacja i zarządzanie oświatą. Zainteresowania: prawa osób niepełnosprawnych w świetle prawa międzynarodowego i polskiego.

Zwiększenie świadomości osób niepełnosprawnych, w dostępie do fachowej pomocy, w sytuacjach zagrożenia i sytuacjach wymagających pomocy humanitarnej powinno być kluczowym zadaniem organów lokalnych, regionalnych i krajowych oraz podmiotów pozarządowych. Należy koniecznie wcielać w życie zasady niedyskryminacji i uwzględnienia różnych potrzeb osób niepełnosprawnych w ramach całego cyklu zarządzania sytuacjami kryzysowymi (zapobieganie, gotowość, reagowanie i odbudowa), biorąc pod uwagę fakt, że osoby te są szczególnie zagrożone w przypadku konfliktów zbrojnych lub klęsk żywiołowych.

UREGULOWANIA PRAWNE

Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych w artykule 11 mówi, że: Państwa-Strony podejmą, zgodnie ze swoimi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego, w tym międzynarodowego prawa humanitarnego oraz międzynarodowego prawa praw człowieka, wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa osób niepełnosprawnych w sytuacjach zagrożenia, w tym w trakcie konfliktu zbrojnego, w sytuacjach wymagających pomocy humanitarnej i w przypadku klęsk żywiołowych¹.

Jednym z podstawowych aktów prawnych regulujących kwestie ochrony i bezpieczeństwa obywateli, w tym obywateli niepełnosprawnych w sytuacjach zagrożenia jest *Ustawa o stanie klęski żywiołowej*², która określa tryb wprowadzenia i zniesienia stanu klęski żywiołowej, a także zasady działania organów władzy publicznej i zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu klęski żywiołowej.

Należy wziąć tu pod uwagę fakt, że rozwiązania szczegółowe dotyczące zwalczania skutków klęsk żywiołowych przyjmowane są każdorazowo w związku z wystąpieniem

¹ Konwencja ONZ z dnia 13 grudnia 2006 roku o Prawach Osób Niepełnosprawnych, [w:] Dz. U. 2012, poz. 1169, art. 11.

² Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 roku o stanie klęski żywiołowej, [w:] Dz. U. 2002, nr 62, poz. 558 z późn. zm.

takiej kłęski i po dokonaniu oceny potrzeb w zakresie zwalczania jej skutków. Rozwiązania te mają powszechne zastosowanie na obszarze dotkniętym kłęską. Potrzeby osób niepełnosprawnych uwzględniane są na równych zasadach, tak jak potrzeby osób w pełni sprawnych. Doświadczenia jakimi dzielą się służby i organizacje uczestniczące w akcjach niesienia pomocy pokazują, iż nie ma potrzeby opracowywania specjalnych procedur adresowanych do osób niepełnosprawnych³.

Jako przykład udzielania szczególnej pomocy ludziom niepełnosprawnym posłużyć może kłęska powodzi, która miała miejsce w 1997 roku. Przyjęte wówczas zostały rozwiązania, gwarantujące udzielenie właśnie dodatkowej pomocy niepełnosprawnym, co oczywiście miało miejsce poza pomocą adresowaną powszechnie.

*Ustawa o stosowaniu szczególnych rozwiązań w związku z likwidacją skutków powodzi, która miała miejsce w lipcu 1997 roku*⁴ przewidywała, między innymi:

- przeznaczenie środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) na:
 - utrzymanie zagrożonych likwidacją, z powodu powodzi, miejsc pracy osób niepełnosprawnych;
 - pożyczki zakładom pracy chronionej, które poniosły straty w wyniku powodzi;
 - utrzymanie zagrożonych likwidacją warsztatów terapii zajęciowej z powodu powodzi;
 - zakup sprzętu rehabilitacyjnego utraconego w wyniku powodzi;
- przekazanie przez zakład pracy chronionej środków zakładowego funduszu rehabilitacji innemu zakładowi pracy chronionej, który poniósł straty w wyniku powodzi, z przeznaczeniem na pomoc dla osób niepełnosprawnych zatrudnionych w tym zakładzie,
- umorzenie w 100% pożyczek przyznanych przed powodzią ze środków PFRON osobom niepełnosprawnym na działalność gospodarczą oraz zakładom pracy chronionej jeżeli w związku z powodzią nastąpiła utrata możliwości spłaty pożyczki;
- umorzenie należności ZUS z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne pracowników od zakładów pracy, które doznały szkód wskutek powodzi na wniosek tych zakładów, umotywowany doznaniem wskutek powodzi poważnych szkód majątkowych, jak też umorzenie wpłat na Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- zwolnienie od podatku dochodowego kwot umorzonych pożyczek przyznanych przez PFRON osobom niepełnosprawnym na działalność gospodarczą oraz zakładom pracy chronionej na cele inwestycyjne, jeżeli w związku z powodzią nastąpiła utrata możliwości spłaty pożyczek⁵.

³ *Sytuacje zagrożenia i sytuacje wymagające niesienia pomocy humanitarnej* - www.mpips.gov.pl, dostęp z dnia 01.05.2016r.

⁴ *Ustawa z dnia 17 lipca 1997 roku o stosowaniu szczególnych rozwiązań w związku z likwidacją skutków powodzi, która miała miejsce w lipcu 1997 roku*, [w:] Dz. U. 1997, nr 80, poz. 491.

⁵ *Ustawa z dnia 17 lipca 1997 roku o stosowaniu szczególnych rozwiązań w związku z likwidacją skutków powodzi, która miała miejsce w lipcu 1997 roku*, [w:] Dz. U. 1997, nr 80, poz. 491.

W związku z powodziami, które nawiedziły Polskę w 2010 roku przyjęto *ustawę o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi z maja i czerwca 2010 roku*⁶. Przewidywała ona, że środki PFRON mogą być przeznaczone na:

- utrzymanie zagrożonych likwidacją na skutek powodzi miejsc pracy osób niepełnosprawnych;
- odtworzenie zniszczonej lub utraconej na skutek powodzi infrastruktury i wyposażenia warsztatów terapii zajęciowej, zakładów aktywności zawodowej oraz przedsiębiorstw osób niepełnosprawnych prowadzących działalność gospodarczą;
- pomoc dla osób niepełnosprawnych na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych utraconych lub zniszczonych na skutek powodzi;
- usunięcie powstałych na skutek powodzi szkód w obrębie zlikwidowanych uprzednio barier technicznych i architektonicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych (finansowanie remontów, readaptacja oraz zakup sprzętu);
- dofinansowanie do oprocentowania kredytów bankowych zaciągniętych na likwidację skutków powodzi w związku z zatrudnianiem i rehabilitacją osób niepełnosprawnych⁷.

Zgodnie z powyższą ustawą środki zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych mogły zostać przeznaczone na:

- odtworzenie infrastruktury i wyposażenia, utraconych lub zniszczonych na skutek powodzi miejsc pracy oraz rehabilitacji osób niepełnosprawnych u dysponenta tego funduszu;
- pomoc indywidualną dla osób niepełnosprawnych, w szczególności na zakup utraconego lub zniszczonego sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych lub na ograniczenie barier technicznych i architektonicznych powstałych na skutek powodzi;
- ratowanie zagrożonych likwidacją na skutek powodzi warsztatów terapii zajęciowej prowadzonych przez dysponenta tego funduszu;
- na przedsięwzięcia wspólne lub na bezzwrotną pomoc na usuwanie skutków powodzi u innego dysponenta funduszu rehabilitacji, który poniósł szkody na skutek powodzi⁸.

Pożyczki przyznane przed dniem wejścia w życie ustawy ze środków PFRON osobom niepełnosprawnym na działalność gospodarczą lub rolniczą oraz zakładom pracy chronionej mogły zostać umorzone w całości lub w części, wraz z odsetkami, jeżeli w związku z powodzią nastąpiła utrata możliwości spłaty pożyczki⁹.

⁶ *Ustawa z dnia 24 czerwca 2010 roku o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi z maja i czerwca 2010 roku*, [w:] Dz. U. 2010, nr 123, poz. 835.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ustawa z dnia 24 czerwca 2010 roku o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi z maja i czerwca 2010 roku*, [w:] Dz. U. 2010, nr 123, poz. 835.

⁹ *Ibidem*.

Pomoc finansowa specjalnie adresowana do osób niepełnosprawnych (jednorazowe świadczenie), udzielana była przez PFRON w ramach programu „Powódź 2010”. Oddziały PFRON, na terenie działania których wystąpiła powódź, zorganizowały akcję informacyjną dla poszkodowanych osób niepełnosprawnych o możliwości uzyskania pomocy¹⁰.

Jak wynika z powyżej analizowanych przepisów, klęski żywiołowe to kolejne wyzwanie, stawiające przed administracją państwową zadania, ukierunkowane na osoby niepełnosprawne. Standardowe działania prowadzone przez wszelkie podmioty ratownicze w takich sytuacjach, powinny obejmować aspekt związany z udzielaniem pomocy osobom z różnorodnymi niepełnosprawnościami.

ROLA SŁUŻB RATOWNICZYCH

Państwowa Straż Pożarna jest podstawową polską służbą ratowniczą biorącą udział w negocjacjach unijnej polityki związanej z działaniami ratunkowymi w wypadku katastrof. Uczestniczy również w pracach Rady Europy poświęconych ochronie ludzi z niepełnosprawnościami podczas katastrof. Korzysta z możliwości poznawania stosowanych w innych krajach UE najlepszych metod ratunkowych np.: w zakresie komunikacji z osobami dotkniętymi niepełnosprawnością, planowaniem ewakuacji, jak też podnoszeniem standardów ich życia podczas odbudowy po katastrofach. Istotne wydaje się też prowadzenie przez Państwową Straż Pożarną na różnych poziomach podziału terytorialnego, lokalnych ćwiczeń ratowniczych, uwzględniających specyfikę udzielania kwalifikowanej pierwszej pomocy, jak też innych działań ratowniczych osobom niepełnosprawnym. Społeczne formacje ratownicze (np. Ochotnicza Straż Pożarna, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe) tworzące lub wspomagające Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy jednostkowo prowadzą szkolenia lub ćwiczenia, mające przygotowywać pracujących w ich strukturach ratowników do udzielania świadczeń i zapewnienia profesjonalnej pomocy ludziom niepełnosprawnym (tj. kursy języka migowego, współpraca z wybranymi organizacjami środowiskowymi zrzeszającymi niepełnosprawnych). Niestety te działania nie są prowadzone systemowo i wypływają z potrzeb uwarunkowanych specyfiką danego regionu lub zadaniami realizowanymi w środowisku lokalnym¹¹.

Sytuacje wymagające pomocy humanitarnej zwykle wiążą się z bezpośrednim zagrożeniem bezpieczeństwa państwa. Stan przygotowania na ten okres w zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami trudny jest do oceny na podstawie faktycznych działań administracji państwowej. Zadania sił zbrojnych i innych formacji zmilitaryzowanych, np. policji, w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa, przewidują właściwą troskę o zapewnienie bezpieczeństwa osobom z niepełnosprawnościami, identycznie do działań w sytuacji klęsk żywiołowych i katastrof. Uzasadnio-

¹⁰ *Sytuacje zagrożenia i sytuacje wymagające niesienia pomocy humanitarnej* - www.mpips.gov.pl, dostęp z dnia 01.05.2016r.

¹¹ M. Cyrulewski, *Artykuł 11 – Sytuacje zagrożenia i sytuacje wymagające pomocy humanitarnej* – www.konwencja.pl, dostęp z dnia 30.04.2016 r.

na wydaje się teza, że działania w takich sytuacjach będą przewidywały szczególną dbałość o takie osoby. Wniosek taki nasuwa się po obserwacji działań aparatu państwowego prowadzonych podczas dużych operacji związanych z ewakuacją dużych obszarów miejskich, gdzie każdorazowo wyznacza się specjalne schronienia dla osób niepełnosprawnych, zapewniając im jednocześnie właściwe wsparcie i możliwość komunikacji¹².

POMOC HUMANITARNA

Obecnie niezwykle ważna wydaje się kwestia pomocy uchodźcom, wśród których również znajdują się osoby niepełnosprawne, a także niepełnosprawni-ofiary konfliktów zbrojnych. Niepełnosprawni cudzoziemcy ubiegający się o nadanie statusu uchodźcy kwaterowani są w ośrodkach dostosowanych do ich potrzeb (obecnie jest to 4 spośród 19 ośrodków dla uchodźców)¹³.

Ośrodki mają podjazdy oraz pokoje z dostosowanymi łazienkami. Osoby niepełnosprawne mają zapewnioną w ośrodku stałą pomoc medyczną oraz asystę pracownika socjalnego. Ponadto, osobom o trwałych lub czasowych urazach, które nie mają odpowiedniego sprzętu, Urząd do spraw Cudzoziemców zapewnia sprzęt medyczny – wózki inwalidzkie, kule łokciowe, podpórki, balkoniki, protezy.

W ramach projektu „Poprawa warunków zakwaterowania oraz zakup sprzętów i materiałów dla ośrodków własnych Urzędu do spraw Cudzoziemców” w roku 2010 zakupionych zostało 8 wózków inwalidzkich, 4 podpórki czterokołowe, 4 balkoniki kroczące, 8 czworonogów, 8 par kul łokciowych. Sprzęt jest przekazywany do użytku potrzebującym, w miarę potrzeb¹⁴.

Stopień dostosowania ośrodków (podjazdy, pokoje z przystosowanymi łazienkami) określono jako wystarczający w stosunku do potrzeb – jest odpowiednia do liczby niepełnosprawnych cudzoziemców znajdujących się pod opieką Urzędu do spraw Cudzoziemców. Jeżeli wymaga tego ich stan fizyczny lub psychiczny, osobom niepełnosprawnym zapewniany jest przewóz w celu złożenia zeznań i oświadczeń w postępowaniu w sprawie nadania statusu uchodźcy. Możliwe jest także wykonanie tych czynności w miejscu pobytu cudzoziemca¹⁵.

Pomocy humanitarnej osobom niepełnosprawnym udzielają również polskie grupy poszukiwawczo-ratownicze uczestniczące w międzynarodowych akcjach pomocy humanitarnej poprzez udzielanie pomocy ratowniczej i humanitarnej wszystkim poszkodowanym w katastrofach naturalnych lub klęskach żywiołowych, bez względu na narodowość, stopień sprawności fizycznej, poglądy polityczne, wyznawaną ideologię, przynależność rasową, religijną, płeć, przynależność etniczną – kryterium udzielania

¹² Ibidem.

¹³ *Sytuacje zagrożenia i sytuacje wymagające niesienia pomocy humanitarnej* - www.mpips.gov.pl, dostęp z dnia 01.05.2016r.

¹⁴ Projekt: *Poprawa warunków zakwaterowania oraz zakup sprzętów i materiałów dla ośrodków własnych Urzędu ds. Cudzoziemców 8/2/2008/EFU* – www.udsc.gov.pl, dostęp z dnia 23.04.2016 r.

¹⁵ *Sytuacje zagrożenia i sytuacje wymagające niesienia pomocy humanitarnej* - www.mpips.gov.pl, dostęp z dnia 01.05.2016r.

pomocy jest nagłość potrzeb. Te szczególne działania adresowane do osób niepełnosprawnych są podejmowane w razie gdy dane państwo-odbiorca pomocy zgłosi potrzebę uzyskania tego rodzaju pomocy¹⁶.

Świadcząc pomoc humanitarną warto pamiętać, że na świecie jest ponad 650 mln osób niepełnosprawnych, co stanowi około 10% ludności. W biednych społeczeństwach osoby z niepełnosprawnością fizyczną i psychiczną są jedną z najbardziej, zmarginalizowanych grup i doświadczają ogromnych, nie do pokonania barier w dostępie do każdej dziedziny życia społecznego. Biednych społeczeństw nie stać na tworzenie infrastruktury, która pozwalałaby im na normalne funkcjonowanie. Również podczas konfliktów czy katastrof naturalnych są jedną z bardziej poszkodowanych grup¹⁷.

Odnosząc się do szerzej pojętej pomocy humanitarnej, świadczonej nie tylko niepełnosprawnym ofiarom konfliktów zbrojnych, ale w ogóle imigrantom, uciekinierom z miejsc zagrożonych wojną, prześladowaniami, to należy przypomnieć, że od dnia 1 stycznia 2012 roku weszła w życie *ustawa o współpracy rozwojowej*, obejmująca pomoc humanitarną, pomoc rozwojową i edukację globalną. Pomoc humanitarna, zgodnie z ustawą, obejmuje przede wszystkim „zapewnienie pomocy, opieki i ochrony dla ludności, która została poszkodowana w wyniku konfliktów zbrojnych, klęsk żywiołowych lub innych kryzysów humanitarnych spowodowanych przez naturę lub człowieka”. Wyszczególniono cztery zasady udzielania pomocy humanitarnej: zasada neutralności, bezstronności, humanitaryzmu i niezależności¹⁸. Naczelna zasada polskiej pomocy humanitarnej to jej zgodność z potrzebami oraz to, że jest ona prowadzona również poza granicami Polski.

Polska – członek UE, będąca jednocześnie stroną Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, świadczy pomoc humanitarną przede wszystkim o charakterze finansowym. Tego typu wsparcie obejmuje wpłaty do budżetów agencji ONZ, projekty placówek, wpłaty na rzecz Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (MKCK), a ponadto finansowanie operacji pomocy ratowniczej w krajach rozwijających się, granty dla polskich organizacji pozarządowych (NGO) na projekty humanitarne.

Przykładowo, w 2013 roku dostęp do ludzi potrzebujących pomocy w Syrii był bardzo ograniczony, a czasem wręcz niemożliwy. Oceniano wówczas, iż zrealizowano 45% planu pomocowego dla ofiar pozostających w środku konfliktu, i 42% programu regionalnego, obejmującego uchodźców syryjskich w państwach ościennych. Liczba zarówno potrzebujących ludzi w Syrii (wówczas oceniana na 7 mln) jak i uchodźców (wówczas około 4,25 mln osób) wzrastała w bardzo szybkim tempie. Wewnątrz poszkodowanego kraju pomocy udzielał Syryjski Arabski Czerwony Półksiężyc i Agendy ONZ¹⁹.

Pomoc uchodźcom syryjskim w Libanie udzielana jest za pośrednictwem Polskiego Centrum Pomocy Międzynarodowej (PCPM) i trwa od 2012 roku. Bardzo znamienne jest

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Polska Akcja Humanitarna, *Strategia działania PAH na lata 2011-2015*, PAH, Warszawa 2010, s. 4.

¹⁸ *Ustawa z dnia 16 września 2011 roku o współpracy rozwojowej*, [w:] Dz. U. 2011, nr 234, poz. 1386.

¹⁹ A. Sakowska, *Pomoc humanitarna dla Syrii. Relacja ze spotkania w Ośrodku Debaty Międzynarodowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych* – www.stosunki.pl, dostęp z dnia 28.04.2016 r.

tu informacja, że od lipca 2012 roku liczba syryjskich uchodźców w Libanie wzrosła 27-krotnie, czyli z 26 tysięcy do 726 tysięcy osób. Szacuje się, że kilka tysięcy spośród nich przebywało tam jeszcze przed wybuchem wojny domowej²⁰.

Prognozy na następne lata były wówczas jeszcze bardziej niepokojące. UNHCR (Agencja ONZ ds. Uchodźców) przewidywała, że do końca 2014 roku w Libanie będzie już 1,5 mln uchodźców, czyli Syryjczycy mieliby stanowić jedną trzecią ludności Libanu²¹.

Szacunkowe dane z 2015 roku wskazują, że kraj ten opuściło do tej pory ponad 4 mln osób. Uchodźcy ci, jak również setki tysięcy innych Syryjczyków, przebywających poza krajem, nie mogą wrócić do ojczystych stron ze względu na brutalną wojnę, która do tej pory pochłonęła ponad 200 tysięcy ofiar²².

Uchodźcy syryjscy szukają bezpieczeństwa i schronienia głównie w czterech sąsiadujących z Syrią krajach: Turcji, Libanie, Jordanii oraz w Iraku. Sytuacja w każdym z czterech krajów dotkniętych kryzysem uchodźców syryjskich jest różna. W Turcji i w Jordanii uchodźcy mieszkają głównie w obozach, zorganizowanych przez miejscowe władze oraz UNHCR. Mają tam zapewnione schronienie, dostęp do żywności, wody i sanitariatów, edukacji oraz ochrony zdrowia. Warunki życia w obozach, szczególnie w tych położonych w pustynnej Jordanii, są bardzo ciężkie. W Libanie nie istnieją obozy dla uchodźców syryjskich, przez co są oni zmuszeni do samodzielnego poszukiwania schronienia. Jednak to Liban jest krajem najbardziej dotkniętym kryzysem uchodźców syryjskich. W państwie tym, liczącym 4,5 mln mieszkańców, przebywa obecnie ponad 1,2 mln uciekinierów z Syrii²³.

Uchodźcy, aby dostać się do Libanu muszą pokonać długą i często bardzo niebezpieczną trasę. Na miejscu pierwszym problemem, z jakim się stykają, jest znalezienie dachu nad głową. W Libanie, w odróżnieniu od innych państw sąsiadujących z Syrią, nie buduje się obozów dla uchodźców. Niepokojące jest to, że ponad połowa uchodźców nie ukończyła jeszcze 18 roku życia.

Na koniec 2015 roku **Fundacja PCPM prowadziła w Libanie, na granicy z Syrią, największy program pomocy humanitarnej realizowany przez polską organizację pozarządową. Choć działania te są współfinansowane w części przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP i Organizację Narodów Zjednoczonych, to ich kontynuacja w dużej mierze zależy od wsparcia prywatnych dobroczyńców²⁴.**

Jednak ze względu na zmniejszające się alokacje środków finansowych na pomoc dla uchodźców syryjskich, liczba odbiorców w roku 2015 (1000 rodzin uchodźców) jest o prawie 60% niższa niż w roku 2014, kiedy to PCPM wsparł 2500 rodzin uchodźców²⁵.

²⁰ Ibidem.

²¹ A. Sakowska, *Pomoc humanitarna dla Syrii. Relacja ze spotkania w Ośrodku Debaty Międzynarodowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych* – www.stosunki.pl, dostęp z dnia 28.04.2016 r.

²² Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, *Liban. Pomoc dla uchodźców syryjskich* – www.pcpm.org.pl, dostęp z dnia 29.04.2016 r.

²³ Ibidem.

²⁴ Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, *Liban. Pomoc dla uchodźców syryjskich* – www.pcpm.org.pl, dostęp z dnia 29.04.2016 r.

²⁵ Ibidem.

Jak wspomniano powyżej pomoc humanitarna dla uchodźców syryjskich w Libanie, w tym osób niepełnosprawnych obejmuje głównie pomoc medyczną i materialną. Począwszy od stycznia 2014 roku PCPM prowadzi w północnym Libanie ośrodek podstawowej opieki zdrowotnej, gdzie uchodźcy mogą skorzystać z pomocy internisty-pediatry oraz ginekologa-położnika, jak również lekarzy specjalistów. Klinika PCPM w miejscowości Bire zapewnia podstawową opiekę zdrowotną dla 20 tysięcy uchodźców syryjskich w północnolibańskiej prowincji Akkar. Działa ona w pasie od 500 m do 10 km od granicy syryjsko-libańskiej. W roku 2015 przy użyciu specjalnie dostosowanego samochodu personel medyczny PCPM odwiedzał wsie, które goszczą najwięcej uchodźców i są położone w znacznej odległości od ośrodków zdrowia i szpitali. Ponadto, przez pierwsze 3,5 roku działalności w Libanie PCPM zabezpieczył dach nad głową dla ponad 15000 uchodźców z Syrii²⁶.

Akcja obejmuje również dystrybucję koców, pieców i opału podczas miesięcy zimowych, aby uchronić uchodźców przed śmiercią z wyziębienia. PCPM przygotowuje obecnie trzecią już akcję dystrybucji pomocy na przetrwanie miesięcy zimowych, podczas których w Libanie spada nawet metr śniegu, zaś temperatura w nocy obniża się do -10C. Sytuacja taka jest szczególnie niedogodna dla osób niepełnosprawnych, starszych i dzieci, które bez pomocy z zewnątrz sobie nie poradzą.

WSPARCIE CARITAS POLSKA

Aktywną organizacją udzielającą pomocy niepełnosprawnym imigrantom, którzy szukają schronienia w Polsce jest Caritas. Jego centra pomocy działają w Białymstoku, Lublinie, Słubicach, Zgorzelcu i Białej Podlaskiej. Ostatnio skorzystało z nich ponad 3 tysiące osób głównie z Czeczenii, ale też z Gruzji, Bośni, Kuby i niektórych krajów Afryki i Azji i Bliskiego Wschodu. Centra udzielają pomocy socjalnej, edukacyjnej, prawnej i psychologicznej. Na realizację wszystkich projektów pomocy migrantom Caritas przekazała prawie 1,3 mln zł. Środki pochodziły z Europejskiego Funduszu Integracji Obywateli Państw Trzecich²⁷.

W roku 2014 Centra Caritas udzieliły pomocy ponad 3000 uchodźców. Caritas Polska zgodnie ze swoją misją wspiera migrantów w ich zmaganiach w odnalezieniu się w nowej ojczyźnie. Od 20 lat działają w Polsce Centra Pomocy Migrantom i Uchodźcom, w których udzielana jest pomoc bez względu na przynależność religijną i kulturową osób potrzebujących wsparcia, a szczególnie tych najbardziej poszkodowanych, czyli niepełnosprawnych. Od wielu lat organizacja jest również zaangażowana w projekty, których celem jest uwrażliwienie społeczeństwa polskiego na wielokulturowość, która jest nieodłącznym zjawiskiem migracji, także migracji ludzi niepełnosprawnych uciekających przed wojną.

Caritas pomaga też najbardziej potrzebującym spoza Polski - wspiera parafie z wschodniej granicy, reaguje na klęski żywiołowe dotykające państwa na całym świecie, wysyła transporty z pomocą humanitarną dla ofiar konfliktów zbrojnych.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Caritas – pomoc warta pół miliarda – www.zabn.diecezja.tarnow.pl, dostęp z dnia 01.05.2016 r.

W czasie trwającego konfliktu w Syrii do akcji pomocy włączył się też Caritas Polska, który w Jordanii dla dzieci uchodźców syryjskich realizuje projekty edukacyjne. Pomoc Caritasu obejmowała prowadzenie zajęć dla 600 pełnosprawnych dzieci (organizowany był na przykład dzień angielski, dzień matematyki, dzień teatralny), dla 32 dzieci niepełnosprawnych (23 Syryjczyków, 9 Jordańczyków – edukacja integracyjna) po trzy godziny tygodniowo oraz 45 minut w tygodniu przeznaczanych indywidualnie dla każdego niepełnosprawnego dziecka.²⁸ W ramach dwóch projektów zrealizowanych przez Caritas Polska w 2012 i 2013 roku wsparcie uzyskało blisko 1000 dzieci syryjskich, w tym niepełnosprawne, w 6 miejscowościach w Jordanii²⁹.

Można bezspornie stwierdzić, że Caritas Polska wciela w życie zapisy *Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych, Konwencji Genewskich i Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych*. To właśnie Caritas Polska w 2014 roku sfinansowała zakup wyposażenia dwóch klinik dentystycznych w Saida i Zahle należących do Centrum Medyczo – Socjalnego Caritas Liban. Z kliniki dentystycznej korzystać będą z jednej strony biedni Libańczycy, których nie stać na opłacenie prywatnego ubezpieczenia (ponad 53,3 % gospodarstw jest pozbawionych państwowej opieki medycznej), z drugiej strony usługi będą świadczone dla Syryjczyków – ofiar wojny, dzieci, kobiet, ludzi w podeszłym wieku i niepełnosprawnych.

Caritas Polska mając na uwadze pomoc zagrożonym konfliktem zbrojnym ofiarom sfinansowała półroczne (VII-XII 2014) funkcjonowanie Centrum Bab Sharki w Damaszku. Centrum w 2014 roku udzieliło 3307 osobom pomocy medycznej, a 496 hospitalizowano. Beneficjentami usług medycznych są Syryjczycy oraz uchodźcy z Iraku, którzy uciekli do Syrii kilka lat temu. Ponad 3 letni konflikt wewnątrz Syrii powoduje powiększanie się liczby uchodźców wewnętrznych, jak również ludzi ubogich i niepełnosprawnych, którzy stali się beneficjentami Centrum.

Trochę zapomnianym konfliktem zbrojnym toczonym od wielu lat są walki w Strefie Gazy. To właśnie tam, w lipcu 2014 roku Caritas Polska rozpoczęła akcję pomocy Gazie. Zebrano fundusze na zakup leków, protez i sprzętu medycznego, który jest niezbędny dla bardzo dużej liczby niepełnosprawnych ofiar tego konfliktu oraz na wyposażenie placówek medycznych w Gazie. Kampanie prowadzono we współpracy z Caritas Jerusalem.

Choć pomoc humanitarna ze strony Polski może okazać się zaledwie symboliczna względem potrzeb poszkodowanych Syryjczyków, nie pozostaje ona bez znaczenia. Tam w Syrii, Libanie, Jordanii rośnie nowe pokolenie, któremu poza poczuciem bezpieczeństwa, ciepła, leków, odpowiedniej ilości wody czy żywności, należy zapewnić odpowiedni poziom edukacji. Bez zaangażowania donatorów nie byłoby to w najmniejszym stopniu możliwe.

Doświadczenia podmiotów uczestniczących w akcjach niesienia pomocy pokazują, że mimo pewnych niedociągnięć, nie ma potrzeby opracowywania specjalnych proce-

²⁸ A. Sakowska, *Pomoc humanitarna dla Syrii. Relacja ze spotkania w Ośrodku Debaty Międzynarodowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych* – www.stosunki.pl, dostęp z dnia 28.04.2016 r.

²⁹ Ibidem.

dur adresowanych do osób niepełnosprawnych, gdyż są one traktowane na równi ze wszystkimi potencjalnymi odbiorcami pomocy.

STRESZCZENIE

Zwiększenie świadomości osób niepełnosprawnych, w dostępie do fachowej pomocy, w sytuacjach zagrożenia i sytuacjach wymagających pomocy humanitarnej powinno być kluczowym zadaniem organów lokalnych, regionalnych i krajowych oraz podmiotów pozarządowych. Należy koniecznie wcielać w życie zasady niedyskryminacji i uwzględnienia różnych potrzeb osób niepełnosprawnych w ramach całego cyklu zarządzania sytuacjami kryzysowymi (zapobieganie, gotowość, reagowanie i odbudowa), biorąc pod uwagę fakt, że osoby te są szczególnie zagrożone w przypadku konfliktów zbrojnych lub klęsk żywiołowych. Doświadczenia podmiotów uczestniczących w akcjach niesienia pomocy pokazują, że mimo pewnych niedociągnięć, nie ma potrzeby opracowywania specjalnych procedur adresowanych do osób niepełnosprawnych, gdyż są one traktowane na równi ze wszystkimi potencjalnymi odbiorcami pomocy.

SUMMARY

The protection and safety of persons with disabilities in emergency situations

Increasing the awareness of people with disabilities, access to professional help in emergencies and situations requiring humanitarian assistance should be a key task of local, regional and national non-governmental actors. Be sure to incorporate the principle of non-discrimination and taking into account the different needs of people with disabilities throughout the cycle of crisis management (prevention, preparedness, response and reconstruction), taking into account the fact that these people are particularly at risk in the event of armed conflicts or natural disasters. The experience of the entities participating in rescue operations show that despite some shortcomings, there is no need for any special procedures addressed to people with disabilities, because they are treated equally to all potential recipients of the aid.

BIBLIOGRAFIA

Źródła:

Konwencja ONZ z dnia 13 grudnia 2006 roku o Prawach Osób Niepełnosprawnych, [w:] Dz. U. 2012, poz. 1169.

Ustawa z dnia 16 września 2011 roku o współpracy rozwojowej, [w:] Dz. U. 2011, nr 234, poz. 1386.

Ustawa z dnia 24 czerwca 2010 roku o szczególnych rozwiązaniach związanych z usuwaniem skutków powodzi z maja i czerwca 2010 roku, [w:] Dz. U. 2010, nr 123, poz. 835.

Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 roku o stanie klęski żywiołowej, [w:] Dz. U. 2002, nr 62, poz. 558 z późn. zm.

Ustawa z dnia 17 lipca 1997 roku o stosowaniu szczególnych rozwiązań w związku z likwidacją skutków powodzi, która miała miejsce w lipcu 1997 roku, [w:] Dz. U. 1997, nr 80, poz. 491.

Projekt: *Poprawa warunków zakwaterowania oraz zakup sprzętów i materiałów dla ośrodków własnych Urzędu ds. Cudzoziemców 8/2/2008/EFU* – www.udsc.gov.pl, dostęp z dnia 23.04.2016 r.

Opracowania:

Cyrulewski M., *Artykuł 11 – Sytuacje zagrożenia i sytuacje wymagające pomocy humanitarnej* – www.konwencja.pl, dostęp z dnia 30.04.2016 r.

Sakowska A., *Pomoc humanitarna dla Syrii. Relacja ze spotkania w Ośrodku Debaty Międzynarodowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych* – www.stosunki.pl, dostęp z dnia 28.04.2016 r.

Caritas – pomoc warta pół miliarda – www.zabn.diecezja.tarnow.pl, dostęp z dnia 01.05.2016 r.

Polska Akcja Humanitarna, Strategia działania PAH na lata 2011-2015, PAH, Warszawa 2010.

Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej, Liban. Pomoc dla uchodźców syryjskich – www.pcpm.org.pl, dostęp z dnia 29.04.2016 r.

Sytuacje zagrożenia i sytuacje wymagające niesienia pomocy humanitarnej – www.mpips.gov.pl, dostęp z dnia 01.05.2016r.

Ogólnopolska Konferencja Naukowa na temat: Otwarte usta: wolność słowa i człowieka. Stalowa Wola 19.04.2016.